

Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Emzirme Alışkanlıklarının Karşılaştırılması

Berna HEKİMOĞLU*

Pediyatri, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Trabzon, Türkiye

*Sorumlu yazar: dr.bernasygn@gmail.com

*Konuşmacı: dr.bernasygn@gmail.com

Sunum/Sayfa Türü: Sözlü/Tam metin

Özet –Bu çalışmanın amacı çalışan ve çalışmayan annelerin anne sütü verme uygulamalarını araştırmaktır. Çalışma grubu Trabzon Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Polikliniğine başvuran gönüllü 326 anneden oluşmaktadır. Gerekli veriler literatür doğrultusunda hazırlanan anket formlarının annelerle yüz yüze görüşülüp doldurulması ile elde edildi. Bu anketlerde annelerin sosyodemografik özellikleri, çocuk sayısı, doğum öncesi eğitim alma durumu ve anne sütü verme uygulamaları sorgulandı. Anketlerden elde edilen veriler SPSS programıyla analiz edildi. Analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edildi. Söz konusu analizlerden elde edilen sonuçlar çalışan annelerin %34'ünün, çalışmayan annelerin ise %64'ünün ilk altı ay sadece anne sütü verdiğini gösterdi. Ayrıca, çalışan annelerin %52'sinin emzik, %74'ünün biberon kullandığı, %79'unun anne sütü ve emzirme hakkında yüksek bilgi düzeyine sahip olduğu saptandı. Çalışmayan annelerin ise %40'inin emzik, %45'sinin biberon kullandığı, %50'sinin anne sütü ve emzirme hakkında yüksek bilgi düzeyine sahip olduğu belirlendi. Çalışan ve çalışmayan anneler ilk altı ay sadece anne sütü verme, biberon ve emzik kullanma alışkanlıkları bakımından kıyaslandığında anlamlı fark saptandı ($p < 0,05$). Çalışan annelerin çalışmayan annelere kıyasla, anne sütü hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğu ancak buna rağmen ilk 6 ay sadece anne sütü verme oranlarının düşük olduğu, emzik/biberon kullanma alışkanlıklarının daha fazla olduğu görüldü. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar çalışmayan annelerin doğum öncesi bakım ve anne sütünün önemi hakkında daha fazla eğitilmesi, çalışan annelerin ise ilk altı ayda sadece anne sütü vermeye daha fazla yönlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler – Doğum öncesi bakım, Doğum öncesi eğitim, Anne sütü, Emzirme, Ek gıda.

Comparison of breastfeeding habits of working and non-working mothers

Berna HEKİMOĞLU*

Pediatrics Department, Health Sciences University, Kanuni Education and Research Hospital, Trabzon, Turkey

Corresponding author: dr.bernasygn@gmail.com

Speaker: dr.bernasygn@gmail.com

Presentation/Paper Type: Oral/Full Paper

Abstract – The aim of this study is to investigate the applications of breastfeeding practices of working and non-working mothers. The study group consisted of 326 mothers who applied to Trabzon Kanuni Education and Research Hospital Pediatric Polyclinic. Data were obtained by face-to-face surveys with mothers. In these surveys, the sociodemographic characteristics, number of children, prenatal training, and breastfeeding of the mothers were questioned. The data obtained from the surveys were analyzed with SPSS program. Statistical significance level was accepted as $p < 0.05$. The results obtained from these analyzes showed that only the breastfeeding rate in the first six months was 34% in working mothers and 64% in non-working mothers. In addition, it was found that 52% of the working mothers used pacifiers, 74% used bottles and 79% had high knowledge about breast milk and breastfeeding. It was determined that 40% of the non-working mothers had pacifiers, 45% had used bottles and 50% had high knowledge about breast milk and breastfeeding. In the first six months after labor, there was a significant difference between working and non-working mothers in terms of using only breast milk, feeding bottle, and pacifier ($p < 0.05$). It was observed that working mothers had more information about breast milk compared to non-working mothers, but still, the rates of breastfeeding were lower in the first 6 months, and the use of pacifiers / feeding bottles were higher. The results obtained from this study showed that non-working mothers should be educated more about prenatal care and the importance of breast milk and that working mothers should be directed to give more breast milk only in the first six months.

Keywords – Prenatal care, Prenatal training, Breast milk, Breastfeeding, Supplementary Food.

I. GİRİŞ

Hayatın ilk iki yılı yenidoğanın tüm organlarının gelişmesi açısından çok önemlidir. Anne sütü ve emzirmenin hem bebek hem de anne için başta beslenme olmak üzere sağlık, bağışıklık, gelişimsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönden çok sayıda yararı bulunmaktadır [1]. Emzirmeyi etkileyen pek çok faktör vardır. Bu faktörlerden birisi de çalışma yaşamıdır [2,3]. Çalışan anneler işe erken dönme, uygun olmayan iş yeri koşulları nedeniyle emzirme sorunları yaşamakta ve erken dönemde anne sütü vermeyi bırakabilmektedir [4,5].

Gelişmekte olan ülkelerde anne sütü ile beslenmenin yaygınlaştırılmasına önem verilmektedir. Ülkemizde 1991 yılından itibaren Sağlık Bakanlığı tarafından anne sütü ile beslenmenin özendirilmesi, emzirmenin başarılı ve yerleşik bir uygulama haline gelmesini sağlamak amacıyla "Anne Sütünün Teşviki ve Bebek Dostu Hastaneler Programı" başlatılmıştır [6]. Bu kapsamda Trabzon Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi de 2017 yılında 'Bebek Dostu Hastane' unvanı almıştır. Yine 2014 yılında bebek dostu sağlık kuruluşları projesi devam ettirilirken, bebek dostu yoğun bakımlar ve anne dostu sağlık kuruluşları projelerine de başlanmıştır. Uygulanan programların başarısını artırmak için annelere ve anne adaylarına emzirme eğitimi ve danışmanlığı veren sağlık personelinin, çalışan ve çalışmayan annelerin bebek beslenmesi hakkındaki bilgi, tutum ve davranışlarındaki farklılıkları bilmeleri, emzirme ile ilgili sorunları erken fark etmeleri çözüm yolları bulmaları açısından önemlidir. Bundan dolayı bu çalışma Trabzon ilinde yaşayan 6-12 aylık bebeği olan çalışan ve çalışmayan annelerin emzirme konusundaki uygulamalarını belirlemek amacıyla yapıldı.

II. MATERYAL METOT

Çalışma grubunu Trabzon Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Polikliniğine başvuran gönüllü 326 anne oluşturdu. Veriler araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan 42 sorudan oluşan anket formu ile yüz yüze görüşülerek elde edildi. Sosyodemografik özellikleri, çocuk sayısı, doğum öncesi eğitim alma durumu, anne sütü verme uygulamaları ve anne sütü hakkında ki bilgi düzeyleri sorgulandı. Anne sütü konusundaki bilgi düzeylerini değerlendirmek amacıyla 10 soru soruldu. Sorulan 10 sorudan en az 8 soruyu doğru olarak yanıtlayanlar 'Yüksek', 5-7 soruyu doğru yanıtlayanlar 'Yeterli', 5'in altında doğru sayısı olanlar ise 'Yetersiz' olarak tanımlandı. Annelerin eğitimi; Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgün ve yaygın eğitim kurumlarında sunulan sisteme bağlı olarak eğitimi yok, ilköğretim, ortaokul, lise ve yükseköğretim olarak sınıflandırıldı. Gelir getiren sabit bir işte çalışan anneler çalışıyor olarak kabul edildi. Veriler SPSS programıyla analiz edildi. İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

III. BULGULAR

Çalışan annelerin %61'inin 35 yaş ve üzerinde olduğu, %70'inin üniversite mezunu olduğu; çalışmayan annelerin %69'unun 20-34 yaş arasında olduğu, %64'ünün ortaokul mezunu olduğu belirlendi. Ayrıca çalışan annelerin %58'inin iki çocuk sahibi olduğu, %61'inin

sezeryan ile doğum yaptığı; çalışmayan annelerin ise %44'ünün üç ve daha fazla çocuk sahibi olduğu, %52'sinin normal yolla doğum yaptığı belirlendi. Anneler yaş grubu, eğitim durumu, çocuk sayısı ve doğum şekli değişkenlerine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p < 0.05$) (Tablo 1).

Çalışan annelerin %74'ünün, çalışmayan annelerin %88'inin bebeğine doğum sonrası ilk verdiği besinin anne sütü olduğu saptandı. Bebeğe verilen ilk besine göre çalışan ve çalışmayan anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edildi ($p < 0.05$) (Tablo 2).

Doğum sonrası dönemde bebeklere anne sütünün verilme zamanına göre bakıldığında çalışan annelerin %61'inin, çalışmayan annelerin %66'nın bebeklerine ilk yarım saatte anne sütü verdiği belirlendi. Çalışan annelerin %44'ü, çalışmayan annelerin %31'i doğumdan sonraki ilk birkaç günde ek besin olarak formül süt vermekte olup ek gıdaya başlama nedeni olarak en sık bebeğin doymaması ve yetersiz süt olduğu belirtildi (Tablo 2).

Sadece anne sütü alma durumuna göre çalışan annelerin %34'ünün, çalışmayan annelerin %64'ünün 6 ay süre ile sadece anne sütü verdiği tespit edildi. Toplam anne sütü verme durumuna göre ise çalışan annelerin %44'ünün, çalışmayan annelerin %43'ünün iki yaşına kadar bebeklerini emzirmeye devam ettikleri gösterildi. Çalışan annelerin %52'sinin emzik, %74'ünün biberon kullandığı; çalışmayan annelerin ise %40'ının emzik, %45'inin biberon kullandığı belirlendi ($p < 0.05$) (Tablo 2).

Çalışan annelerin %79'u, çalışmayan annelerin %50'i anne sütü hakkında yeterli bilgiye sahip iken; doğum öncesi eğitimi çalışan annelerin %57'si, çalışmayan annelerin ise %50'si ebe/hemşireden aldığını ifade etti (Tablo 2). Eğitim düzeyleri ile annelerin bilgi düzeyleri kıyaslandığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde korelasyon bulunduğu gösterildi ($p: 0.000$, $r: 0.309$).

Tablo 1. Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Tanıtıcı Özellikler	Çalışan Anneler		Çalışmayan Anneler		X ² P
	Sayı	%	Sayı	%	
Yaş grubu					0.000
20 yaş altı	-		4	2	
20-34 yaş	64	39	112	69	
35 yaş üzeri	99	61	47	29	0.000
Eğitim durumu					
Eğitimsiz	-		4	2	
İlkokul	12	7	43	26	
Ortaokul/lise	37	23	101	62	0.014
Üniversite	114	70	15	10	
Çocuk sayısı					0.000
1 çocuk	35	22	39	23	
2 çocuk	94	58	54	33	
3 ve daha fazla	34	20	70	44	0.014
Doğum Şekli					
Vajinal doğum	63	39	85	52	0.014
Sezaryen doğum	100	61	78	48	

IV. TARTIŞMA

Tablo 2. Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Bebeklerine Anne Sütü Verme, Ek Gıdaya Başlama Durumu ve Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Özellikler	Çalışan Anneler		Çalışmayan Anneler		X ² P
	Sayı	%	Sayı	%	
Bebeğe verilen ilk besin					0.036
Anne sütü	120	74	143	88	
Formül süt	30	18	8	5	
Şekerli su	7	5	8	5	
Diğer	5	3	4	2	
Doğum sonrası anne sütü verilme zamanı					0.048
Anne sütü vermeyen	14	8	12	7	
İlk 30 dk içinde	100	61	108	66	
Bir saat içinde	21	13	31	19	
İki saat içinde	14	9	8	5	
Üç ve daha çok	14	9	4	3	
Bebeğe ek besin verilme durumu					0.000
Ek besin verilmeyen	43	26	89	55	
İlk 2 gün	71	44	50	31	
2-3 ay	28	17	12	7	
4-6 ay	21	13	12	7	
Sadece anne sütü verme süresi					0.000
Anne sütü hiç vermeyen	21	13	-	-	
0-1 ay	7	4	12	7	
2-3 ay	29	18	19	12	
4-5 ay	50	31	27	17	
6 ay	56	34	105	64	
Toplam anne sütü verme süresi					0.002
Anne sütü vermeyen	14	9	-	-	
0-3 ay	7	4	8	5	
4-6 ay	28	17	43	26	
6-12 ay	43	26	43	26	
12-24 ay	71	44	69	43	
Emzik kullanımı					0.035
Evet	85	52	66	40	
Hayır	78	48	97	60	
Biberon kullanımı					0.00
Evet	120	74	74	45	
Hayır	43	26	89	55	
Doğum öncesi emzirme eğitimi alma durumu					0.656
Evet	92	56	88	54	
Hayır	71	44	75	46	
Anne sütü ile aynı değerde formül mama bulunma fikri					0.349
Katılmıyorum	150	92	146	90	
Emin değilim	13	8	17	10	
Bilgi Düzeyi					0.000
Yetersiz	7	4	12	7	
Yeterli	28	17	70	43	
Yüksek	128	79	81	50	
Eğitim Veren Kişi					0.000
Eğitim almadım	35	21	43	26	
Hekim	14	9	4	2	
Ebe/hemşire	93	57	70	43	
Aile büyüğü	7	4	35	22	
Diğer	14	9	11	7	

Anne sütü içerdiği gerek immun sistemi etkileyen ajanlar gerekse besin öğeleri bakımından bebek beslenmesindeki en temel besindir [7]. Ülkemizde anneler bebeklerini emzirme eğiliminde olmasına rağmen gerek sosyal nedenler (çalışan anne, kozmetik endişeler vb.) gerekse anne ve bebeğin yaşadığı medikal sorunlar nedeniyle anne bebek ilişkisi bozulabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü sağlıklı bir toplum için bebeklerin doğumdan itibaren ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslemelerini, 7. aydan itibaren ek gıdalara başlanılmasını ve iki yaşına kadar da emzirmeye devam edilmesini önermektedir [8]. Ülkemizde her dört kadından birinin çalışma yaşamında olduğu göz önüne alındığında çalışma yaşamının emzirme üzerine olan etkisinin belirlenmesi arzu edilen yeterli ve kaliteli emzirme programlarının yapılabilmesi ve sürdürülebilmesi açısından çok önemlidir. Bu çalışmada çalışan annelerin çoğunluğu 35 yaş üzerinde, üniversite mezunu ve 2 çocuk sahibi iken çalışmayan annelerin çoğunluğu ise 20-35 yaş arasında, ortaokul mezunu, 3 ve daha fazla çocuğa sahip olarak bulunmuştur. Çalışan anneler sezeryan ile doğumu tercih ederken, çalışmayan annelerde ise daha çok normal doğum ön plandadır. Çalışan ve çalışmayan annelerle ilgili bu bulgular annelerin eğitim durumu, ekonomik statüsü, toplumdaki sosyal konumunun sonucu olarak beklenen bulgulardır.

Çalışmada çalışan ve çalışmayan annelerin çoğunluğunun bebeğine doğum sonrası ilk besin olarak anne sütü verdiği ancak çalışan annelerin %18'inin çalışmayan annelerin ise %5'inin genellikle yaşamın günlerinde bebeklerine ek besin vermeye başladığı saptandı. Neyzi ve arkadaşlarının [9] çalışmasında emzirmeye başlama oranı %97.3, Taşdelen ve arkadaşlarının [10] yaptığı çalışmada ise %93.8 olarak bulunmuştur. Ek gıda başlama nedeni olarak en sık bebeğin doymaması ve yetersiz anne sütü olduğu ifade edilmiştir. Ülkemizde emzirme sık olmasına rağmen formül süt ve diğer sıvılara erken başlama pratiklerine sıkça rastlanılmaktadır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2013 verilerine göre altı aydan küçük ve emziren çocuklar için yüzde 28 ile hazır mama en çok verilen ek gıdadır [11]. Çalışmamızda da hazır mama kullanımı özellikle çalışan annelerde daha yüksek bulunmuş olup bu durumun çalışan kadınların hazır mama alım güçlerinin daha yüksek olması ile ilişkili olabileceği düşünüldü. Ayrıca yazılı ve görsel medyada yapılan formül süt reklamları ve annelerin bilgilendirilmesindeki eksiklikler erken veya gereksiz formül süt kullanılmasına neden olabilmektedir. Yapılan diğer çalışmalarda da benzer şekilde çalışan ve çalışmayan annelerin büyük bir çoğunluğunun sütün yetersiz olması, bebeğin doymaması, işe başlama nedeniyle ek gıdaya erken başladıkları tespit edilmiştir [12,13,14]. Çalışmanın bulguları daha önce yapılan çalışmalarla paraleldir.

Çalışmada sadece anne sütü alma durumuna göre gruplar kıyaslandığında çalışan annelerin %34'ünün, çalışmayan annelerin %64'ünün 6 ay süre ile sadece anne sütü verdiği gösterilmiştir. Thuler ve ark. [3] çalışmasında ise çalışmayan annelerin ilk altı ayda emzirme oranı %35.4 iken, çalışan annelerde bu oranın %22 olduğu bildirilmiştir. TNSA 2013 verilerinde ise ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslenme oranı %30 olarak tespit edilmiştir [11]. Zaman içinde sadece anne sütü verme oranlarında bir miktar artış olması Sağlık Bakanlığı tarafından anne sütü ile beslenmenin özendirilmesi amacıyla yürütülen programların etkili olduğunu düşündürmektedir. Çalışmada toplam anne sütü verme durumuna göre anneler kıyaslandığında da aralarında

KAYNAKLAR

istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edildi. Çalışma sonuçları çalışma hayatının annelerin bebeklerini uzun süre emzirme oranlarını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir.

Bu çalışma ile hem çalışan hem de çalışmayan annelerde emzik ve biberon kullanma oranlarının yüksek olduğu ancak çalışan annelerde emzik (%52) ve biberon (%74) kullanımının daha yaygın olduğu gösterildi. Bu sonuç çalışan kadının gününün en az üçte birini iş yerinde geçirdiği düşünüldüğünde şaşırtıcı değildir. Biberon kullanımı hem emzirme süresini kısalttığı hem de sindirim sistemi enfeksiyonları riskini artırdığı için önerilmemektedir. Emzik kullanımı da benzer şekilde emzirmeyi olumsuz etkileyerek uygun olmayan emme nedeniyle bebekte oral motor disfonksiyona ve bebeğin anne memesini reddetmesine neden olmaktadır [6]. Benzer şekilde ülkemizde yapılmış diğer çalışmalarda da hem biberon hem de emzik kullanımının %31.3-%63.5 arasında değiştiği ve oldukça yaygın olduğu bildirilmiştir [6,15-18].

Anneler doğum öncesi emzirme eğitimi alma durumlarına göre kıyaslandığında ise çalışan annelerin %56'sının çalışmayan annelerin %54'ünün eğitim aldığı saptandı. Ülkemizde yapılan diğer çalışmalarda da doğum öncesi dönemde sağlık çalışanları tarafından emzirme eğitimi verilme oranlarının %22.7 ile %79 arasında değiştiği bildirilmiştir. Anne sütü hakkındaki bilgi düzeylerine göre ise çalışan annelerin %79'unun, çalışmayan annelerin ise %50'sinin yüksek bilgi düzeyine sahip olduğu gösterildi. Ayrıca annelerin çoğunluğunun eğitimlerini sağlık personellerinden (ebe/hemşire) veya aile büyüklerinden aldıkları ifade edildi. Arıkan ve arkadaşlarının [19] Erzurum ilinde yaptıkları bir çalışmada sağlık personelinin emzirme konusunda eğitim alan annelerin bebeklerini daha uzun süre anne sütü ile beslediği bildirilmiştir. Sonuçlarımız annelerin eğitimi ve bilinçlendirmesi konusunda eksiklerimiz olduğunu göstermektedir. Bu çalışma eksiklerimizin belirlenmesi ve buna yönelik yeni yöntemlerin geliştirilebilmesi açısından önemlidir. Ülkemizde uygulanacak emzirme eğitimleri ve teşvik programlarının düzenlenmesinden önce bebek beslenmesi konusunda annelerin bilgi düzeyleri ve uygulamalarında bölgesel farklılıklar olabileceği göz önüne alınarak buna yönelik yeni stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir.

V. SONUÇLAR

Bu çalışma ile çalışan annelerin çalışmayan annelere göre bebeklerine daha az süre anne sütü verdiği, doğumdan kısa bir süre sonra formül süt kullanımının, emzik ve biberon kullanma alışkanlıklarının daha yüksek olduğu gösterildi. İlk altı ay sadece anne sütü ile beslenme oranları istenilen düzeyde değildir. Bu sonuçlar doğrultusunda hem çalışan hem de çalışmayan annelerde emzirmenin başarılı bir şekilde başlatılması ve sürdürülmesi için sağlık personelinin erken emzirmenin önemi ve ek gıdalara erken başlamasının sakıncaları konusunda anneleri daha fazla bilgilendirmesi gerekmektedir. Emzirme eğitimi veren hemşirelerin annelerin çalışma durumunu ve işyeri koşullarını göz önüne alarak emzirme ile ilgili bilgi ve danışmanlık vermesi, işyerlerinde ortam ve malzemelerin emziren annelerin emzirme/sağmalarına destek olacak şekilde düzenlenmesi önerilir.

- [1] Samur G, "Anne Sütü", *Klasmat Matbaacılık, Ankara* 1. Baskı, pp.7-8, 2008.
- [2] Bodur S, Yıldız H, Mermer M, Oran B, "Konya il merkezinde annenin çalışma durumuna göre emzirme süresi ve ek gıda ile ilgili tutumu", *Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, vol.18, pp.97-101, 2002.
- [3] Thulier D, Mercer JA, "Variables associated with breastfeeding duration", *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs*, vol.38, pp. 259-268, 2009.
- [4] Çeçe Ö, Yenil K, "Çalışan annelerin emzirme sürelerini etkileyen faktörler", *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, vol.1, pp.10-17,2012.
- [5] Gökçay G, Baslo G, "Anne sütü ile beslenmede kanıt dayalı uygulamalar, yetersiz anne sütü, çalışan anne, ilaçlar ve hastalıklar", *Çocuk Dergisi*, pp. 139-143,2002.
- [6] Çalık KY, Çetin FC, Erkaya R. "Annelerin emzirme konusunda uygulamaları ve etkileyen faktörler", *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, vol. 6, pp. 80-91,2017.
- [7] Cope MB, Allison DB. "Critical review of the World Health Organization's (WHO) 2007 report on 'evidence of the long-term effects of breastfeeding: systematic reviews and metaanalysis' with respect to obesity", *Obes Rev*, vol. 9, pp. 594-605, 2008.
- [8] World Health Organization, "Global Strategy on Infant and Young Child Feeding. Report by Secretariat", *FIFTY-FIFTH World Health Assembly, Infant and Young Child Nutrition. Geneva, Agendaitem*, 2002.
- [9] Neyzi O, Olgun P, Kutluay T, Uzel N, Saner G, Gökçay G, et al, "An educational intervention on promotion of breastfeeding", *Paediatr Perinatal Epidemiol*, vol.5, pp.286-298, 1991.
- [10] Taşdelen E, Kulak K, Arvas A, "Anne sütü ile beslenmeye etki eden faktörler", *Istanbul Tıp Mecmuası*, vol. 60, pp.450-539,1997.
- [11] Sağlık Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Ankara 2013.Erişim:URL:http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf.
- [12] Sökücü FY, Aslan E, "Kadının çalışma durumunun emzirmeye etkisi". *İ.Ü.F.N. Hemşirelik Dergisi*, vol. 20, pp. 62-68, 2012.
- [13] Dalgıç N, Hızal S, Köse M., "Ankara'nın merkez ilçesinde anne sütü ile ilgili bilgi tutum ve davranışların incelenmesi", *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, vol. 51, pp. 137-143,1998.
- [14] Tunçel E, Dündar C, Pekşen Y. "Ebeelerin anne sütü ile ilgili bilgi ve uygulamalarının değerlendirilmesi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Dergisi*, vol. 6, pp. 43-48, 2005.
- [15] Kondolot M, Yalçın S, Yurdakök K. "Sadece anne sütü alım durumuna etki eden faktörler", vol.52,pp.122-127,2009.
- [16] Bostancı G, Sevil İ. "Bebek dostu özel bir hastanede doğum yapan annelerin, emzirmeye ilişkin bilgi düzeylerinin ve bebeklerini emzirme durumlarının değerlendirilmesi", *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, vol. 2, pp. 260-270, 2015.
- [17] Tunçel E, Dündar C, Canbaz S, Pekşen Y. "Bir Üniversite hastanesine başvuran 0-24 aylık çocukların anne sütü ile beslenme durumlarının saptanması", *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, vol.10, pp.1-6, 2006.
- [18] Gözükar F, Taşkın L. "Impact of breastfeeding training and consultancy services provided to parents on the breastfeeding behavior in Turkey", *International Journal of Caring Sciences*, vol. 7, pp. 497-507, 2014.
- [19] Arıkan D, Alp H, "Erzurum il merkezinde anne sütü verilme oranı, emzirme süresi ve bunları etkileyen faktörler", *Türk Hemşireler Dergisi*, vol. 47, pp.11, 1997.